СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ. OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 202. Джерзі Сити, Н. Дж., вівторок, 31-го серпня 1937. VOL. XLV. No. 202. Jersey City, N. J., Tuesday, August 31, 1937. THREE CENTS

ЧЛЕНСТВО ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ ЗБІЛЬШАЄТЬСЯ

АТЛЕНТИК СИТІ. — Вилйем Ґрін, президент Американської Федерації Праці, ствердив, що в останім півтора року ця орґанізація збільшилася на який міліон членів. Сталося це в тім самім часі, коли яких 900,000 членів перейшли на сторону Джана Луіса, себто до Комітету Промислової Орґанізації. Ґрін заявив, що якби не було роздору між Федерацією і Комітетом, то орґанізація робітництва поступалаб іще скорше. А так ця боротьба деморалізує робітництво.

Розростається розбиванням.

Далі подав Ґрін, що Комітет Промислової Орґанізації розвивається таким способом, що розбиває вже зорґанізовані робітничі ряди. Бо коли мова про орґанізації автомобілевих робітників, говорив Ґрін, то їх всеодно булаб зорґанізувала Федерація.

ЦЕРКВИ ПРО РОБІТНИЧІ СПРАВИ.

НЮ ЙОРК.—„Федерел Кавнсил оф ди Чорчес оф Крайст" проголосила свою річну проклямацію, яка звичайно появляється під „Лейбор Дей". У тій проклямації стверджується, що орґанізація робітництва поступає вперед. Та все ще не є так, як повинно бути, бо робітництво ще не має у суспільному житті такого голосу, який йому належиться. Все ще є такі, що не хочуть розуміти науки Христа, що „всі люди є дітьми Бога". Бо якби було таке розуміння, то певно, що співжиття між робітниками і працедавцями було би більш гармонійне. І не булоб страйків та локавтів. Проклямація стверджує, що робітництво ще далі не є в спромозі заробляти стільки, скільки треба на порядне життя. І все ще маємо міліони людей без роботи.

БУДЬМО НА СТОРОЖІ СВОБОДИ.

КЛИФ ГЕЙВЕН (Ню Йорк). — Політичний діяч републиканської партії, Освалд Д. Гек, говорив у католицькій літній школі про те, що Америка потребує „політичних скептиків", якіб здоровими очима приглянулись до тих диктаторів, що то заповідають людям „славу, щастя, добробут". Бо саме під такими кличами сьогодні в світі нищать останки людської свободи. Тому, говорив Гек, будьмо в Америці обережні, пильно слідім за тим, що діється у законодатних тілах, і стіймо таким чином на сторожі свободи.

ЗНОВ БІДА З БАВОВНОЮ.

ВАШИНҐТОН. — Бавовняні жнива дописали і знов маємо в Америці бавовняну надвишку. А щоб не дійшло до бавовняного краху, уряд застановляється над позичкою фармерам, яка правдоподібно буде виносити 9 або 10 центів за фунт. Таким робом буде можна вдержати ціну бавовни по 12 центів за фунт.

В АМЕРИЦІ ЩЕ НЕ ТАК ЗЛЕ ЗО СТРАЙКАМИ.

ВАШИНҐТОН. — Статистика страйків і робітничих конфліктів з фабрикантами виказує, що тільки в Канаді й у північній Ірляндії є їх менше ніж у Злучених Державах. У всіх інших культурних краях світу є їх куди більше.

ЗАВАЛИЛАСЯ ПЛЯТФОРМА ПІД БЕСІДНИКАМИ.

НЮ ЙОРК. — У часі, коли виголошувано кандидатські бесіди в користь судді Магонія як кандидата на демократичну номінацію на посадника, завалилася величезна плятформа, на якій було коло 200 осіб, а з якої говорили бесідники. Бесідам прислухувалося коло 5,000 осіб. Було це на італійськім зібранні в Джексон Вілля Парк, близько Норт Біч. Суддя Магоні був трохи покалічений, як теж покалічились інші бесідники. Завдяки притомности ума Магонія не було більших жертв. По тім випадку присутні далі вічували.

НЕ ХОЧУТЬ ВИЗНАВАТИ МАРОК ФРАНКА.

САН ХОЗЕ (Коста Ріка). — Уряд Коста Ріки не визнав марок, що були на листах, надісланих з Еспанії, на яких виднів образ еспанського революційного диктатора Франка. Уряд каже, що це сталося тому, що Міжнародня Почтова Юнія не одобрила таких марок. Листи принято як „неоплачені".

ВИПРАВДУЄ ЯПОНІЮ.

НЮ ЙОРК. — Японський ґенеральний консуль у Ню Йорку говорив на радіо, що Японія не бореться з убогим і темним китайським народом, а тільки з „бандитами", якими переповнені т. зв. китайські армії.

НЕСПОДІВАНИЙ УСПІХ КУРСІВ ПРОФ. Д. ДОРОШЕНКА В ЕДМОНТОНІ.

Курси історії України й історії української культури, що їх розпочав відомий український історик проф. Д. Дорошенко в Едмонтоні (Канада), зустрілися з несподіваним успіхом. Всіх курсантів, що записались і вчащають на виклади, є до тепер 66. Є ще кілька, що з деяких причин не змогли записатися на початку, але впишуться за день-два, отже число напевно досягне до 70. Велика саля Алберта Каледж, що її винаймлено на виклади, показалася замала.

Курси формально відкрито прилюдно в понеділок, 19-го липня, в салі при Інституті ім. М. Грушевського при співучасті великого числа вчителів і студентів та великого числа громадян міста Едмонтону й околиці. Всіх зібраних на салі було коло 450 до 500 душ. Проф. Дорошенка представив публиці П. І. Лазарович, голова Союзу Українців Самостійників. У вступному викладі проф. Дорошенко зясував монументальні заслуги проф. М. Грушевського, як найбільшого історика України. Всі присутні вислухали виклад проф. Дорошенка з запертим віддихом. По викладі приступлено до вписів та до інших практичних справ, що відносилися до курсів.

Склад курсантів дуже інтересний. У ньому зарепрезентовані майже всі кляси нашого громадянства: професіоналісти, вчителі, студенти вищих шкіл і університету, робітники, ремісники, купці і т. п. Є також кілька середнього віку господинь з вищою освітою. Всі дуже захоплені викладами. В курсі також зарепрезентовані всі важніші українські угрупування в Канаді.

МАҐ-ЧУДОТВОРЕЦЬ З ДРОГОБИЧА.

Варшавська поліція арештувала одного маґа-чудотворця, який винаймив собі кімнатку в готелику на Налевках, куди стягав цілий ряд клієнтів, побираючи по 5 зл. за візиту, а по 20 зл. за „чудодійне ділання". Арештованим маґіком виявивсь мешканець Дрогобича, Анчель Закон.

ЗАЛИШКИ КАЗАРМ РИМСЬКИХ ЛЕҐІОНІВ У ВІДНІ.

У Відні підчас каналізаційних праць на Віллінґерштрасе натрапили на добре збережені залишки будови з римських часів з 2-го віку по Христі. Ствердили, що це залишки казарм 10-го римського леґіону, що стаціонував у давній Віндобоні, на якої звалищах повстав теперішній Відень у роках 110—400. Згадані казарми мають навіть добре збережені уладження на римський спосіб центрального огрівання. Праці ведуть дальше. Досі не натрапили на монети.

ПОЛЬСЬКІ ПІВОСЕЛІ В ЯВОРІВЩИНІ.

Стараннм Звйонзку праци обивательскей Кобєт" у Яворівщині наладнали 10 польських півосель, а стараннм Тов. Школи Люд. у самому Яворові аж 7 півосель.

ПРОВОКАЦІЯ ПОСЛА ЖИБОРСЬКОГО.

Бувший посол з Підгаєччини, адвокат Ол. Яворський, оголосив у „Ділі" (ч. 165. ц. р.) заяву, що в Підгаєччині в останніх місяцях не було ніяких актів терору супроти польського населення. Подані в інтерпеляції посла Жиборського факти усунення державного гербу, чи знищення портрету марш. Пілсудського й през. Мосціцького в Мужилові та Юстинівці в останніх місяцях ц. р. — **це звичайний видум.**

Убитий командант у Дрищеві перед смертю сам вказав на двох поляків, як виконавців убивства.

НЕ БУДЕ ДОПОМОГИ ДЛЯ ЗДОРОВИХ ЧОЛОВІКІВ У ЧАСІ ЖНИВ.

Здорові чоловіки, голови родин і парубки поверх 18 літ у місті Вінніпеґу і 10 інших міських та передміських муніципалах не дістануть допомоги в серпні і вересні. Їх родини будуть дальше на допомозі, але діставатимуть менше в часі цих двох місяців.

Причиною стримання допомоги є попит за робітниками по фармах. Дорадча Рада Безробіття вислала до дотичних муніципалів повідомлення, що розпорядок той входить у силу 2. серпня.

Робітникам радять зголошуватись до роботи на фарми негайно, щоб їх місце не забрали приїзжі з інших сторін Канади.

Звільнені від роботи будуть лиш фізично нездібні до праці на жнивах. Таке звільнення має потвердити цертифікат муніципалу, в якім дотична особа жиє. Звіт таких звільнень з іменами й адресами має бути висланий до департаменту публичних робіт 15. серпня, 1. і 15. вересня.

Обчисляють, що в 11 муніципалах буде це дотичити щонайменше 4,000 осіб.

10,000 ЗЛ. ДАЄ МАҐІСТРАТ ЗОЛОЧЕВА НА РЕМОНТ ПОЛЬСЬКОЇ ҐІМНАЗІЇ.

Таке ухвалила конференція управи міста Золочева з представниками шкільних властей під проводом візитатора кураторії львівської шкільної округи, Тулеї.

САМОВБИВСТВО 9-ЛІТНЬОГО ХЛОПЦЯ.

У Мислові, пов. Калуш, повісився 9-літній Микола Товстан. Причиною розпучливого кроку цього хлопчини був страх пред карою, яка ждала його за курення папіроски під стіжком сіна.

ПОДВІЙНЕ САМОГУБСТВО.

Дня 28-го липня 18-літня Етелька Акс у Заліщиках, звязана з Ґерсоном Аксом, кинулася під проїжджаючий поїзд. Поїзд розторощив їх на кусні. Виявилося, що вони обоє кохались, а мати Етельки примушувала її вийти заміж за іншого, багатого парубка. Це й була причина подвійного самогубства. При вбитих знайшли два листи, в яких вони прохають батьків простити їм їх учинок і похоронити у весільних одягах в одному гробі.

ЧЕХИ КОНФІСКУЮТЬ МАПИ В ТУРИСТІВ.

Туристи, що переходять на чехословацький бік Карпат, повинні бути приготовані на те, що контрольні органи по чехословацькій стороні сконфіскують їм туристичні мапи. На основі нових прикордонних приписів у ЧСР, чужинці не можуть мати мап у точнішій поділці як 1:200,000 під загрозою конфіскати мап. Це відноситься також до мап, що є у книгарському обороті, виданих чехословацьким клюбом туристів у скалі 1:75,000 або в скалі 1:100,000, а також мап, перенесених з польської сторони, що видані в скалі 1:100,000.

ВІТРИ ЗАБРАЛИ МІНЕРАЛИ.

Албертійський Пшеничний Пул подав до публичного відома, які шкоди спричинили по албертійських фармах недавні буревії. З того звідомлення, підписаного проф. д-ром Віятом, показується, що вітри забрали з кожної секції землі азоту та фосфору вартости $192,000. Ці шкоди обчисляється в такий спосіб: Кожний верхний цаль звіяної з цілої секції землі важить 100,000 тон. Щоб заступити його вартість, треба закупити штучного навозу за $192,000.

ПРОДАВ ЖІНКУ.

В околицях місцевости Кастоляя (Фінляндія) виявився випадок продажу жінки. 60-літній селянин Сальо продав свою 35-літню жінку Іванну робітникові Льогренові за 200 марок, бо ця жінка йому знудилася. Сальо взяв готівки за жінку тільки 60 марок, а решту приняв у товарах на рати. Іванна Сальо не мала нічого проти цеї трансакції й справа ніколи не виявилась би, якби не факт, що вона вродила дитину, яку разом з Льогреном убила.

РОЗПІЗНАВАННЯ ХАРАКТЕРУ КРІЗЬ ТЕЛЕФОН.

Цими днями залишила службу по 43 роках діяльности одна з найздібніших лондонських телефоністок, А. Кукс. Вона наглядала довгими роками 80,000 телефоністок, вчила їх і контролювала. Притім підчас своєї практики пані Кукс довела до того, що з голосу в телефоні вміє розпізнати характер телефонуючого. При перших словах заклику в телефоні вона вміє ствердити, хто говорить: політик, мистець, промисловець, чи хто інший. Не було випадку, щоб при тім пані Кукс помилилася. П. Кукс каже, що телефони настроюють людей чемніше. Чоловік мусить чекати, аж другий переговорить.

ІСКРА З ПАРОВОЗУ ЗАПАЛИЛА ЗБІЖЖЯ В ПОЛІ.

Коло залізничої стації в Бучачі впала іскра з проїжджаючого поїзду на лан ячменю власности А. Біндера. Від іскри занявся ячмінь, а пожежа поширилася на значний простір, загрожуючи околичним полям. Навколо горіючого ячменю викосили широкі пояси збіжжя, що зльокалізовало пожежу, яку вкінці й погасили.

КРІВАВІ ПОДІЇ НА СВЯТІ „ПРОСВІТИ"

ЛЬВІВ. — На святі „Просвіти" в селі Милятичі коло Львова скоїлися між польським і українським населенням кріваві події, про які одначе польська влада заборонила писати українській пресі. Написала про те тільки польська преса, даючи, очевидно, тим подіям своє забарвлення. „Ілюстровани Курєр Цодзєнни" пише в тій справі таке: „Село Милятичі коло Львова було минулої неділі свідком кріваваго зудару між польською й українською молоддю. З нагоди торжества, яке влаштувала там львівська „Просвіта", прибуло до Милятич з околичних сіл понад 1,000 українських парубків, котрі заховувалися бундючно супроти польської людности. Внаслідок цього дійшло до масової бійки, в котрій кількадесять осіб по обох сторонах були ранені. Подробиці тих випадків вкриті тайною слідства".

КАРИ НА ЧИТАЛЬНІ.

ЗОЛОЧІВ. — Золочівське староство покарало цілу низку голов „Просвіт" карою від 50 до 200 золотих, із заміною на арешт, за те, що 3-го травня не вивісили на читальнях польських прапорів. Також покарано пятьох українських хлопців, у віці від 17 до 20 літ, двомісячним арештом за те, що вони того дня співали українські пісні.

В СОВЄТАХ РОЗСТРІЛИЛИ ДВІ ЖІНКИ.

МОСКВА. — Военний суд у Ленінґраді засудив на смерть дві жінки за те, що вони затроювали харч у дитячому заведенні в Сосновській Поляні, внаслідок чого восьмеро дітей захворіло так, що лікарі ледви їх урятували. Крім того совєтська влада поставила вісьмох високих совєтських урядовців, між ними секретаря окружної комуністичної партії і голову місцевого виконного комітету, під суд і засудила їх на смерть, за саботаж у хліборобстві, внаслідок чого засів у тих околицях змалів на 3,750,000 акрів. Арештовано також 13 провідників комсомолу, між ними пятьох секретарів, за неморальне життя і за брак чуйности супроти „ворогів народу".

ЗАКЛЮЧЕННЯ РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКОГО ДОГОВОРУ.

НАНКІН (Китай). — Китайський уряд заключив із совєтським рядом договір про ненапад, на основі якого обі сторони зобовязалися взаємно на себе не нападати впродовж пятьох літ. Подаючи до відома про цей договір, китайський уряд пояснив, що в обличчі теперішньої японсько-китайської війни він означає більше моральну піддержку з боку Совєтів, ніж реальну. Всетаки китайський уряд признає, що він буде мати велике значіння на розвиток подій на Далекому Сході і готов стати „зворотною точкою".

АНҐЛІЯ ВИСЛАЛА ГОСТРИЙ ПРОТЕСТ ЯПОНІЇ.

ЛОНДОН. — Анґлійський уряд вислав Японії гострий протест з приводу пострілення в Шанґгаю японськими летунами анґлійського амбасадора. В протесті говориться, що вчинок японських летунів не є ніяк оправданий, бо навіть колиб вони були не знали, що в авті, яке вони обстрілювали, їде анґлійський амбасадор, то це їх не оправдує, бо вони не повинні взагалі обстрілювати цивільного населення, що не бере участи у війні. Хоч нота є гостра, то вона так уложена, що вказує, що Анґлія почувається на Далекому Сході заслаба, щоб посунулась далі ніж словний протест.

ТЯЖКІ БОЇ В ЕСПАНІЇ.

САРАҐОСА (Еспанія). — На еспанському фронті в околицях Араґон ведуться між революційними військами і військами червоного уряду завзяті бої. Наступали урядові війська, але їх наступ відбито з тяжкими втратами. Штаб ґен. Франка твердить, що ліві втратили біля 15,000 людей в убитих і ранених, а також 30 літаків і відповідну скількість военного матеріялу.

ГІТЛЄРІВЦІ ПЛЯНУЮТЬ ПРОТИБОЛЬШЕВИЦЬКУ ВИСТАВУ.

БЕРЛІН. — У часі річної конвенції гітлєрівської партії в Ніремберґу міністерство пропаґанди влаштує протибольшевицьку виставу, яка матиме на цілі зобразити жорстокі методи большевицької влади, а також загрозу комунізму і способи, якими він підкопує европейську цивілізацію. На виставі буде також окремий відділ для жидів, в якому будуть представлені докази напруженої праці жидів у користь комунізму.

В ЮГОСЛАВІЇ У ВУЛИЧНИХ РОЗРУХАХ ПОСТРІЛЕНО 23 ОСОБИ.

ВІДЕНЬ. — У Югославії суспільне схвилювання, що повстало внаслідок заключення конкордату, ще не вспокоїлося. Товпа пробувала розбити віче, на якому мав говорити міністер Янкович. Поліція, охороняючи віче, віддала сальву і вбила три особи, а двацять ранила.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

У ПОДЯКУ ЗА ХЛІБ І СІЛЬ

Як відомо, в американській пресі появилися в останніх часах нарікання і вислови дуже гострого протесту проти Советів, що нібито заманюють людей своєю пропаґандою, щоб їхати в Совети і їх оглядати, а потім, там на місці, пускають оглядати Совети тільки вибранців. Отже до таких „вибранців" належить теж відомий нюйорський адвокат і один з найвизначніших жидівських провідників — Семюел Унтермайер, що то веде від довгих літ завзяту кампанію проти Гітлера і Німеччини за їхнє переслідування жидів. Зазначимо, що ніхто не подивується тому, що Унтермайер, уже як жидівський патріот є проти націстичної Німеччини чи там Гітлера. І не булоб нічим дивним, колиб Унтермайер, теж як прихильник демократії, був ворогом націзму, коби тільки добачував він подібного ворога демократизму і — в большевиків. Та так не є. І саме тому, що він не хоче брати большевиків за ворогів демократії, йому легко було дістатись до Советів. І тому саме він, усупереч осторогам тих, що бували в Советах, давав себе возити чекістам, що виступають як „провідники для подорожників", і при їх допомозі оглядав „поступ" Советів. І тому саме, оглянувши підземну залізницю (собвей) у Москві, отсей панок, вернувшись до Ню Йорку, прямо не знаходить слів на похвалу Советів, що вибудували собвей, котрий виглядає як „палата", до якого собвеї міста Ню Йорку — навіть не вмились. Поминаючи саму хвальбу, цікаве є те, що той великий „демократ", і великий жидівський провідник та визначний адвокат, що так завжди бідкається над долею переслідуваних чи кривджених, коли боронить жидів у Німеччині, — ні на хвилю не застановляється, яким і чиїм коштом поту і крови побудовано цей собвей у Москві. Чиж не коштом, подібним до цього, яким будовано в Советах водні канали, підчас будови яких гинули десятки, а то й сотки тисяч бідних робітників — з холоду, голоду і виснаження? І чи не будовано цю „палату" тоді, коли міліони гинули з голоду? Та такі річи для таких „демократів", як пан Унтермайер, неважні.

Цей панок, подаючи до американської преси свої подорожні враження, втяв ще одну штуку. Заявив не менше й не більше, а таке, що Совети йдуть таким самим демократичним шляхом, яким ступають такі сусідуючі з ними держави, як Швеція, Норвеґія, Фінляндія. В Советах надзвичайний поступ, на думку Унтермайера, такий, що годі сумніватись у світлу будучність Советів. У Советах є „революційний поступ" до кращого, а зате Німеччині, за словами Унтермайера, грозить — революція і державний переворот. І як би не було, твердить Унтермайер, то небезпека фашизму є тисячу разів страшнішою від небезпеки комунізму. Ось до такого, досі нечуваного, безглуздого висновку докотився отсей визначний жидівський провідник.

ШАШКЕВИЧЕВІ ТОВАРИШІ

—o—

2. Іван Вагилевич.

Присвячуючи нині оці рядки памяті другого видатного товариша і співробітника Маркіяна Шашкевича, а саме памяті **Івана Вагилевича,** зазначую згори, що хоч він таксамо, як і **Яків Головацький,** не видержав до кінця свойого життя на шляху національного відродження, вказанім українській суспільности Галичини Шашкевичем, а став дедалі працювати в дусі примирення з поляками, то Вагилевич усетаки заслугує ще й сьогодні на кращу увагу з нашої сторони. Бо можна сказати, що коли Головацький у свойому змаґанні прислужитись Москві не забував ніколи **про матеріяльну сторону** своєї зрадницької роботи і згодом таки гаразд розжився на царських рублях, то Вагилевич являється мені не так розрахованим відступником з погляду на національну ідею — так ось, як двіста-процентовий москвофіл Головацький — як радше траґічною жертвою політичних і суспільних обставин того часу, які знищили його врешті морально й фізинно, не давши йому з позитивного боку — **нічого.**

І тому життева доля Вагилевича, це, на мою думку, з неодного поляду **типова траґедія українського робітника пера...**

І з цього погляду мені Вагилевич, не зважаючи на все, далеко симпатичніший, ніж товстопузий кацап Головацький.

Уроджений д. **2. IX. 1811 р.** в Ясені Горішнім, калуського пов., де його батько Михайло був священиком — що вмер 1869 р., доживши **92 років!** — молодий Іван ще юнаком звертає на себе загальну увагу своїми спосібностями. Але в нас, українців, талант це здебільша обопільний дарунок небес. Бо всякий талант потребує як першої передумови свойого успішного розвитку — **часу на спокійне дозріння** і гармонійне **вишколення** всіх його творчих спромог, тобто таких обставин, які з ніякого погляду не припинюють процесу його внутрішнього розвитку в початковій, отже для того процесу найважнішій стадії життя даної людини. Та в нас ось воно з цього погляду так, що талант уважається чимось, уже таки з першим його виявом — завершеним і скінченим. В нас талантлива людина здебільша вже таки в перших починах своєї творчої активности користується своїм талантом як уповні застійненим засобом своєї духовости, через що саме це така знаменна і так часто попадаюча поява в нас, що наші, українські, таланти навіть упродовж свойого ціложиттевого творчого шляху етапів, якогось яскраво помітного розвитку здебільша не виявляють. Власне тому, що з ріжних по найбільшій части соціяльними обставинами запровинених причин, не мають змоги, а далі й охоти плекати свій талант дбайливіше і розвивати його по лінії щораз кращих можливостей. Наш талант ось трохи не завжди, опинюється, — ще заки в нього гаразд виросли крила — перед вбивчою необхідністю:

Заробляти на хліб.

Отак ось, як Іван Вагилевич.

Після покінчення ґімназійної науки в Станиславові, він в р. 1830 як питомець духовної семинарії у Львові став студентом фільософічного виділу в університеті, але як такий він більше занимався тим, що любив, отже етноґрафією й історією, внаслідок чого при іспиті з математики перепав і тимчасом місце в семинарії стратив. Отак уже молодиком треба було заробляти на шматочок хліба; а що української преси ще тоді не було ніякої — бо перша українська ґазета на всій українській території це щойно тижневик **„Зоря Галицька" 1848 р.!** — то Вагилевич, користуючися своїм знайомством з польськими літератами, нуж вам шкварити польські вірщі, які один ляцький „приятель" узявся містити в польськім журналі мод, що називався **„Дзенік муд парискіх",** і був редаґований кравцем, Томашом Кульчицьким. А той редактор був крім того такий мудраґель, що, або і вовк ситий і коза ціла, то він виплатив Вагилевичеві гонорар не готівкою, а кусником сукна — на камізельку! Отакі то гонорарі були тоді в нашій славній Галилеї... Та Вагилевич усетаки не надто спішився з діловою наукою на фільософічнім виділі, а навпаки. Зазнайомившися з Маркіяном Шашкевичем, він з усіх сил віддався праці для пізнання матеріяльної і духової культури нашого народу. Мандрував нераз у холоді і голоді від села до села, щоб прослідкувати народні звичаї й обичаї та записувати твори усної словесности. Причім і сам учився від простого народу живої рідної мови тоді, коли вся інстеліґентна верхівка в нас з нечисленними винятками говорила в Галичині по польськи або по німецьки, а про свою рідну, збережену простим народом словесність не мала ніякого поняття... І тимто не диво, коли чуємо, що Вагилевич учився на фільософії замісць два роки — сім літ (від 1830 до 1837); затеж у міжчасі разом з Головацьким упорядкував в ґрафа Тарновського в Дикові цінний архів, де відкрили цілу низку незвичайно вартісних старих грамот, рукописів і документів. А на основі своїх етноґрафічних дослідів зміг узяти участь у виданні **„Русалки Дністрової",** де на першім місці маємо вибір народніх пісень з передмовою Вагилевича, з якого творів тут поміщені ще переспів народнього переказу **„Мадей"** і казка **„Жулин і Калина".**

З етноґрафічними дослідами Вагилевича стоять у звязку і його мандрівки в Карпатах, де він оглядав печери в Бубнищах, Труханові і в Розгірчу з наміром шукати слідів доісторичних памятників будівлі і словянських рун, з приводу чого він увійшов у листування зо славним чеським фільольоґом **Шафариком** та з московським історіографом **Поґодіном.** В тім часі імя його було вже доволі відоме в науковім світі чеськім, польськім і московськім як автора цілої низки цінних статтей на фолькльорні теми та взагалі чоловіка з таким багатим знанням, що ближчі знайомі називали Вагилевича **„ходячою енциклопедією".** Особливож знали його з цього погляду й цінили польські літерати, які й хитро вміли використовувати знання і робучу силу Вагилевича для своїх цілей. Він ось через те, що брав участь у виданні „Русалки", не міг довго діждатись висвячення — таксамо, як і Головацький! Був під поліційним доглядом та в неласці митрополичої консисторії так, що про якесь постійне місце (як укінчений 1839 р. богослов) не міг покищо й думати. І користувався тому ласкою польського літерата ґрафа Юзефа Борковського, що дав Вагилевичеві в себе хату, призасобив його в гарне одіння та водив по балях і вечерницях польської аристократії, вмовляючи притім у нашого ґоненого богослова, що для польської літератури йому працювати оплатиться, бо Польща — широкий круг, а „руська" словесність будучности ніякої не має...

Правда — я певний притім, що Вагилевичеві може не конче гарно почувалось і в хаті ляцького ґрафа і в одінні за ляцькі гроші, і в тім польськім товаристві, що з таким презирством говоримо собі про „бідних" Русинів... Але коли ми подумаємо про те, з якою обурюючого невблаганістю відносилася нашаж таки митрополича консисторія до авторів „Русалки Дністрової", і якто навіть характерний і праведний Маркіян кликнув раз у розпуці, що нехай то таку долю, як його (та його товаришів пера) **„грім трісне",** то хіба дивуватись нам на те, що виснажений горюванням інтеліґентній і палкій вдачею людині врився іноді терпець?

Отак Вагилевич думав уже про те, щоб при матеріяльній допомозі Поґодіна, якому він жертвував за те великий збірник наших колядок і щедрівок до видання, покинути священство і студіювати медицину. Коли тут мамути в митрополичій консисторії раптом схаменулися і **в р. 1845** рішилась — помилувати Вагилевича, призначуючи його притім адміністратором тієї капелянії **в Нестаничах,** де свойого часу був священиком Шашкевич.

І Вагилевич, що в міжчасі одружився, подався зараз туди.

Але події бурхливого **1848 р.** не могли захопити живіше такої видатної і спосібної людини, як він, направляючи його, на жаль, у той бік, де гуртувались його польські приятелі, котрі могли здаватися йому бог зна якими добродіями через їх допомогу тоді, коли свої тільки проскрибували його. Отак з утворенням національної **„Головної Руської Ради"** заснували поляки й наші польонофіли т. зв. **„Руський Собор"** з метою протиділати акції „Руської Ради", і вирішивши видавати свій орґан, покликали Вагилевича на його редактора. Тим орґаном став **„Дневник руський",** за якого редакцію Вагилевич узявся так поквапно, що покинув Нестаничі без ніякого повідомлення декана про свій виїзд, чим свою дальшу священичу карієру припечатав раз назавжди. А крім того ляцькі ініціятори нікчемного „Дневника руського" ляцьким звичаєм ґрунтовно обрехали Вагилевича. Вони ось обіцяли йому як гонорар 1,200 злр. річно, а позатим як досмертну пенсію 600 злр. на випадок, якщоб журнал перестав виходити. Але після того, як „Дневник" уже з 9. ч. перестав виходити, припинений після збомбардування Львова (2. XI. 1848 р.) ґен. Гамерштайном таксамо, як „Польська Рада" і „Руський Собор", польські брехуни лишили Вагилевича у Львові без одного сотика в кишені. А крім того стероризували його брехням про здогадну непримирність митрополичої консисторії так, що Вагилевич не відважився піддатись духовному судові за свою втечу з Нестанич, хоч Головацький утверджував, що такий суд був би був чистою формальністю й одиноким рятунком духовного становища Вагилевича. Отак він, стративши геть голову, перейшов **на віру протестантську** і дістав незабаром дуже добру посаду кустоса при Оссолінеумі, але вже по 9 місяцях нова кураторія музею звільнила його з тієї посади через те, що він був — протестант! Тоді він став жити тільки з нужденної платні, яку мав як перекладач при ґуберніяльнім уряді. Та незадовго посаду такого перекладача взагалі скасовано, і Вагилевичеві лишились тільки коректорські заробітки при „Ґазеті Львовскій" та при журналі „Ґлос". Щойно недовго перед смертю дістав він посаду міського архівара у Львові, на якій то посаді він **у неймовірно короткім часі переписав і приготовив до друку більш, ніж 100 ориґінальних історичних грамот з минувшини Галичини.**

Але грудна недуга, спричинена ціложиттевою важкою працею і горюванням, кинула його швидко на ложе смерти, і Вагилевич **уже 10. V. 1866** помер, лишивши жінку і двоє дітей у крайній біді, причім багато з його творів не видано повною збіркою ще й до нині.

Як сказано:

Вагилевич — траґічна постать. Траґічна **долею безталанного таланту.**

В. Ф.

ОРДЕР

(Оповідання).

(1)

Одного вечора, в неділю, як звичайно що вечора в неділю, в коршмі сидів Артим Никешук, Проць Заграй і інші господарі. Сиділи, попивали пиво, пакали люльки і балакали. Заграй розказував, що його брат Дмитро, що раньше служив при еґрах, тепер є жандармом, що той Дмитро дістав срібний хрест заслуги.

— За що? — сватки спитали. — За яку заслугу?

— Гм... за те, що заслужив собі... Що добре робив свою роботу, свою службу.

Наймудрішим при столі був війт. Якби не був наймудріший, то збули би не зробили його війтом. Війт потягнув добре з люльки, випустив великий клуб диму і промовив:

— При війську і при жандармерії вважають, щоб заслуга була винагороджена... За добру службу дають признання... Мій шурин Завода також дістав срібний хрест заслуги, коли був фельдфеблем. В цивільнім стані не так легко дістати ордер.

— Чому? — спитав Матейко. — Староста цивіль, а також має ордер. Декан не жовнір, ні взагалі цісарський слуга, а дістав ордер за патріотичну роботу.

Стали вичисляти одного по однім, що були цивілями і таки мали ордери, які в свято, або при будьякій параді завішували на грудях. Тоді всі позирали на них, показували пальцями.

Никешук слухав і мотав собі на вус. Він став міркувати:

— Такий ордер... не зле було би мати. Прийшло би яке свято... нехай що цісарські іменини, або уродини. Я завісив би на груди, повагом ішов би до церкви. По дорозі і в церкві всі ззирались би на мене. А я... будьтоби не бачу цього; будьтоби не знаю, що на моїх грудях вилискується така цяцька... що про мої заслуги сам цісар знає, бо дав мені ордер.

Задумавшися так, Никешук, і не помітив, як один господар за одним вставав від стола і виходив з коршми. Нарешті при столі лишився він сам один.

— Таку справу треба добре обміркувати, — думає Никешук. — Заграй дується і дре ніс догори так, начебто він сам, не його брат дістав ордер. Чи цей Дмитро Заграй тепер не знати що, бо вахмайстром служив трицять років? За це трицять років їв добрий хліб і всі його боялися... Дується так, начеб ніхто інший не мав ордеру, або не міг дістати... такий дурень, і такий зарозумілець... Тому, що ордер дістав його брат, він на нас всіх хоче дивитися згори... Якби так... Гм... якби так яким способом я дістав ордер, то Заграй спустив би свій ніс, спокірнів би.

Коршма вже була порожна, тож Никешук встав. Заплатив і поволі, з руками за спиною, з головою похиленою ішов до хати. Ломив собі голову питанням, якби то дістати ордер. Коли прийшов до хати, сів на лавці під грушею і далі думав. Нарешті вигадав, та рішився покищо не казати нікому.

— Якби я кому сказав, то такий дурень ходив би по селу і чванивсь би тим, що вигадала моя голова... О ні, цього не буде.

Никешук рішився ждати. Аж йому треба буде поїхати до міста, вступить до староства і скаже йому свою гадку.

Потреба їхати до міста скоро знайшлася, бо залізні обручі бочки на воду поржавіли і потріскали. Бочка розлетілася. Треба було купити нові обручі і набити. Зголосився до староства і сказав, що хоче балакати з самим старостою. В старостві привикли було до того, що староста тільки з панами балакає, тож сказали Никешукови, щоб їм сказав, чого прийшов, або щоб собі йшов до дідька. Никешук не вступився.

— Я прийшов з такою важною справою, що тільки одному панові старості скажу. Як не впустите мене до нього, то буде біда. Справа піде до самого намісника.

Урядники староства самі не знали, що робити. Староста урядовими справами не журився, як то не були справи великих панів. Староста лише на добре платні комісії їздив, на полювання з панами, в карти грав з панами ніч в ніч і потому довго спав. І тепер ще спав. Никешукові казали пождати, „аж пан староста покінчить вже зачату справу, також дуже важну".

Коли староста вже встав, йому сказали, що хлоп Никешук наперся з ним балакати. Староста приказав Никешука впустити до себе.

— Що ти мені скажеш? — спитав староста, насупивши брови.

— Коли наш найясніший пан — зачав Никешук — брав від нехриста турка Босну і вислав туди своє військо, щоби кріваво здавило бунт нехристів, то пішли битися також хлопці з нашого села...

— Ну, то що? — спитав староста, коли Никешук урвав.

— Та то, що неодна мама заплакала за своїм сином.

— Ну, то що?

— Та то, що туди пішли девятьнацять наших хлопців, а не вернувся жаден. Правда, вернулися два, та такі покалічені що до року повмирали.

— Ну, то що? — ще раз спитав староста.

— Та то, що ті наші хлопці поклали свої голови за нашого найяснішого пана цісаря.

Тепер староста вже не спитав „ну, то що?", бо не знав, до чого Никешук тягне, кажучи про цісаря. В Австрії небезпечно було говорити про цісаря не так, як то приказували згори. Староста все промишляв, за що би то якого хлопа всадити до вязниці. Тепер у нього заблимала надія спіймати хлопа на якімсь необережнім слівці про цісаря, з якого мож буде зробити злочин образи маєстату і засудити хлопа на пару років тяжкої вязниці.

— Це правда, — сказав, — що тоді багато наших погибло за найяснішого нашого пана цісаря.

— Тож то. Та це було давно. Я тямлю це, бо тоді я вже був парубком, тільки, що до війська мене не взяли, бо я був одинак у батька. Я тямлю це, та молодші не тямлять. Вони вже не мають приміру, за яким і вони повинні би йти; що і вони повинні би бути в кожній хвилі готові за свого цісаря дати своє життя. Щоби саможертва за цісаря вічно жила в памяти народу і пригадувала їм їх святий обовязок, треба би, гадаю, вселі на майдані перед громадським урядом, або ще ліпше, перед церквою поставити великий памятник в честь погиблих за цісаря. Таким способом нашим дітям, нашим внукам і нашим правнукам памятник буде пригадувати, буде їх вчити, який їх патріотичний обовязок.

(Дальше буде).

Вязничний сторож (до вязня): — Ви повинні стидатися так поводитися тут в арешті!

Вязень: — То викиньте мене за двері.

З ДНЯ

ОПРАВДАНА ЗЛІСТЬ.

„Холера би то взяла таку роботу!" — кляв один нащ громадянин, читаючи пресу, в якій нюйорський адвокат — і „палитишен" Унтермайер вихваляв Совети та казав, що вони, „задивившись на чисту і правдиву демократію в Швеції й Норвеґії, самі прямують до такого самого демократичного устрою".

„Агі на нього!" — вигукував згаданий громадянин. „Совети в жорстокий спосіб за найменшу причину, а то й без причини, розстрілюють людей десятками день у день, а він упевняє, що вони прямують до — правдивої демократії. Совети самі не криють того, що арештують та посилають на смерть навіть письменників, учених і мистців за найменший „ухил", не говорячи вже про політичних противників, а тут Унтермайер говорить, що в них „демократія".

„Сталін мордує таки своїх власних товаришів, які будували комунізм, за те тільки, що не погоджуються в дечому з ним, а Унтермайер говорить, що там демократія. Таке говорить цей великий жидівський провідник. І чи дивуватися, що є поширене переконання, що жиди попирають большевизм?"

САМОГУБСТВО — ЦЕ НЕДУГА.

Після довших студій, у яких ставлено під обсервацію поверх тисячу пацієнтів з нахилом поповнити самогубство, бостонські лікарі ствердили, що самогубство це психічна недуга, під яку попадає більше жінок ніж чоловіків. Але зате чоловіки „успішніше" виконують свою постанову. Лікарі ствердили також, що самогубці *найрадше* вибирають отрую, *а потім світляний* ґаз. Ще далі лікарі ствердили, що рідко хто поповняє самогубство з повним шлунком, і вкінці, що випадки самогубства в Америці щораз більше зростають.

Далі лікарі ствердили, що цю недугу можна лікувати, але психольоґічним способом. Передівсім, людину, що хоче позбавити себе життя, треба вміти уважно вислухати. Її давлять якісь гадки, що їх вона не має кому висказати. Якби знайшовся якийсь приятель, лікар, або священик, що хотів би вважно вислухати таку людину, то, виговорившись, їй сталоб лекше і вона закинулаб гадку самогубства. В тій цілі лікарі навіть піддають плян побудувати такі заведення, в яких хворі моглиб „виговорюватися" та виливати з себе ту духову отруту, що розточує їхню душу.

Беручи під увагу нинішні часи, коли кожний має своїх власних клопотів цілу купу й через те не дуже радо хоче вислухувати чужі болі; колиж навіть вислухує, то не поважно; така інституція, в якій люди моглиб виговорюватися, безперечно здаласяб. Вона нагадувалаб „духову лазню", в якій люди пралиб з брудів свою душу.

ВІРТЕ, АБО НІ.

Якийсь Павло Піскулі з Асбері Парку заявив, що він винайшов такі піґулки, які, коли чоловік їх зажиє, не дадуть йому втопитися. Винахідник є хеміком і, видно, в його заяві мусить бути якась частина правди, бо її передрукували найповажніші часописи.

Щоб своїй заяві надати повагу, Піскулі заявив, що небавом задемонструє свої піґулки на свому свояку, якому дасть одну з них зажити, а потім скаже йому оставатися довгий час під водою.

Коли цей експеремент йому вдасться, то Піскулі через те готов зробити впрост неймовірні прислуги людству. Бо тоді багато людей, замісць платити шифкарту, зберуться в гурти, узброяться у стрільби і списи від акул, тай гайда на мандрівку через океан до Европи! Або, скажемо, захочуть дві морські держави вести війну. Замісць будувати панцирні кораблі, вони будуть фабрикувати піґулки Піскулія. Вояки, заживши їх, кинуться мов щурі у воду і на середині океану, на поверхні чи на дні — це не зробить ріжниці — зачнуть війну... Та здається найбільше поплатно буде, бодай у перших тижнях, спускатися на дно моря і шукати затоплених скарбів. Кажуть, що на морськім дні спочивають грубі біліони в золоті, діямантах, жемчугах і ріжних самоцвітах. Хто скорше туди дірветься, той зробить маєток...

Можнаб іще далі писати про добродійства цих піґулок, та нагадується історія з циганом і його синком. Синок каже батькові: „Тату, якби ми мали муку і сир, то наварилиб вареників. А якби ми мали сало, то гарно їх помастилиб; а помастивши — тоб ми собі попоїли!" У тій хвилі батько зірвався і синка поза вуха: „А не халасуй, бо вдавишся!"

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ТРАҐІЧНІ ВИПАДКИ В СЕЛІ КРОСЦЕНКО.

В селі Кросценко, хирівського повіту сталися по черзі такі траґічні випадки:

Іван Костенський посварився зі своїм сином Іваном за те, що син хотів поставити пліт 10 цалів дали, ніж це вказував йому батько. Озвірілий син хотів поставити на своїм і в приступі люти вбив батька колом на місці.

Михайло Гринюк, бувший коваль у Кросценку, положив на вогонь кусок заліза, яке приніс йому сусід і хотів щось з нього виклепати. Та це була ґраната, про що не знав ні коваль ні сусід. Ґраната вибухла й убила обох на місці.

Соловій і Бараник, сусіди, посварилися на полі за скибу і Соловій убив Бараника на місці.

Подав М. Гентош,
Деляно, Па.

УКРАЇНСЬКА КНИЖКА В УКРАЇНСЬКУ ХАТУ

Недавно принесли старокраєві часописи вістку, що польський премієр Славой-Складковський видав уже другий комунікат адміністраційним властям, щоб вони поширювали книжки серед польського широкого загалу, а навіть щоб закладали всюди бібліотеки та в той спосіб зробили книжку доступною кожному, хто хоче читати. На ту ціль він позволив брати гроші з адміністраційних фондів.

Подаючи цю новинку, українська преса замічає, що в нас справа з книжками зле поставлена, бо нема книжок, або нема кому читати.

Над тою справою ми мусимо всі добре застановитись. Але українські читачі в першій мірі мусять собі з цього добре здати справу, що коли хтось накликує їх до читання і коли вони вкінці куплять та прочитають якусь книжку, то тим вони не зробили якоїсь особливої ласки ні цьому часописові, що накликав до закупна книжок, ні продавцеві, ні авторові книжки, тільки в першій мірі тим вони зробили добро собі самим.

Бо книжка в сучасних часах є найголовнішим чинником, що освідомляє та вчить людей тисячі ріжних справ на світі, про які читач не мав би найменшого поняття, якби не було книжок. Крім того книжка, подаючи людині потрібне знання, через те робить її також здібнішою до життєвої боротьби, узброює її в належну зброю, якою можна здобувати собі належне місце на землі.

Вкінці, книжка справляє людині велику насолоду. Здається, що в Америці так багато нещасливих людей тому, що не вміють читати книжок. За доброю книжкою можна пересидіти годинами, можна перенестися думками у вимріяні краї, можна радіти, або сумувати з представленими у книжці характерами, можна дивитися на їх помилки, або їх розумні потягнення і в той спосіб самому набирати розуму.

Скільки то разів трапляється людям в Америці, що знервовані щоденною працею, або іншими клопотами, не знають, що з собою робити. Вони йдуть кудись і шукають якоїсь гострої розривки, і часто своє поденервування топлять у напитках, або в якихсь інших коштовних забавах, після яких і біль у голові і корчі в шлунку і порожні кишені. Та найсумніше те, що хоч чоловік і зле зробив, а проте не знає, кого за те винувати. Бо фактично він не хотів ні впитися, ні гучно забавлятися, тільки хотів десь утопити якусь невідому тугу, якусь душевну млість, що жене людину, не знати куди, бо в даному середовищі, в в даній порі людина не має найменшого задоволення з життя.

Ось та душевна „млість", та душевна „туга" за чимсь відмінним, за чимсь невідомим, є також часто причиною людських невдач, є причиною, що людина не може стати економічно на ноги, бо всі гроші, навіть коли впродовж певного часу живе ощадно, потім наураз усі пропускає.

Це душевна хвороба і вона має ріжні відміни. Та на неї є одинокий лік: добра книжка.

Життя є досить складне. Чоловік має ширшу уяву і бажає більше, ніж можуть йому позволити його дійсні обставини. Коли він ніяк не може досягнути того, що розмалювала йому його уява, то він почувається нещасливо. Колиж одначе так буває, що чоловік вповні осягне те, про що мріяв, то тоді повстає ще дивніше явище, а саме, ще більше незадоволення. Це один із життєвих закрутів, чи парадоксів. Щастя людини хвилеве, доривочне. Позатим це вічне незадоволення, вічне змагання до чогось іншого, до чогось вищого, що дає людині раз насолоду, а раз прикрі почування душевного болю.

Книжка є тим ліком, що зрівноважує людину і виповнює ту віддаль, яка існує між людським бажанням і дійсністю. Тому книжка, попри свої практично-наукові прикмети, має також ущасливлючі прикмети, і хто навчиться з неї користати, тому життя стане значно приємніше й він перестане шукати якихось гострих розривок та побуджувань, а душевні рани буде лікувати її чародійним бальсамом.

Іван Франко про книжку сказав:

„Книги — морська глибина.
Хто пірне в них до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить".

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

СТЕЙПЛТОН, Н. Й.

На Народний Дім у Рогатині.

В лютому ц. р. Марія Дзера, замужна Соколовська, одержала з Рогатина лист з проханням помогти будові Народнього Дому в цьому місті. Товариства міста Рогатина відбувають свої наради по чужих домах, тому конечно потребують свого дому, щоб як слід працювати на народній ниві, бо тільки „в своїй хаті, своя правда і сила і воля".

Чоловік Марії, Теодор Соколовський, і Василь Ґеба занялися збіркою між громадянами місцевости Стейплтон і зібрали $35, які вислано через „Обеднання" до Рогатина.

Жертвували: Т. Соколовський $5; по $2: В. Ґеба, І. Слободзян; по $1: І. Набережний, О. Савіцький, П. Валиґа, А. Іванців, М. Кость, А. Романів, І. Ґеба, В. Гуль, Г. Монастирський, Т. Нетреба, П. Рій, В. Карпів, І. Грицак, Г. Райнгардт, Г. Юрків, В. Федірка, К. Наконечний, М. Моськовіта, П. Телешеський, С. Торбен, А. Ласів, С. Дзера, М. Слободзян; по 50 ц.: В. Стичак, А. Кривий, Д. Окрепкий, І. Корпан, В. Белей; Т. Іваніцький 25 ц.

Т. Соколовський.

ЯК ТВОРИЛАСЬ ЯПОНСЬКА АРМІЯ

В Японії, коли вона ще була февдальною державою, не було реґулярної народньої армії. Були провінційні армії: кожний дімьо, себто февдальний пан вів до бою своїх самураїв (збройну шляхту). Воєнне ремесло було виключним привілеєм самураїв, які одідичували з батькв на сина, службу у даймів або безпосередньо у шоґунів, справжніх володарів Японії у февдальних часах. Найнижчі верстви — хлібороби, ремісники та купці — не мали навіть права носити зброї.

Поява в 1853 році американських воєнних кораблів у заливі Єдо та натиск, який американці, а за ними й інші держави зробили на Японію, схвилювали цілим краєм. Японці зрозуміли, що їх батьківщині грозить велика небезпека, коли якнайскорше не осягнуть технічних здобутків заходу. Передівсім треба було створити сильну народню оборону. З Японії виїхали за кордон на мілітарні студії вищі військові, а з закордону приїхали до Японії чужинні інструктори. В 1871. році фельдмаршал Арітомо Ямаґата, після того, як скінчив студії військових орґанізацій в Европі, створив у Токіо перший завязок реґулярного війська з давніх самураїв провінції Сацуна, Наґато й Тоса. Перша ця армія на чужинний зразок складалася з приблизно 10 тисяч вояків (В 1871. році армія Прус і Франції мала по 700 до 800 тисяч вояків). Армія ця звалася „ґошімпеі" себто відділу під командою цісаря. Ще тогож року перезвали її на „Коночі", себто цісарська ґвардія.

У листопаді 1872 року появився цісарський розпорядок про народню систему бранки. Примус військовий, який обовязував не лише дотеперішню військову шляхту, себто самураїв, а й увесь нарід, стрінувся з великими труднощами. Самураї, яких монополем досі була військова служба і тому втішалися ріжними привілеями в порівнянні з іншими верствами, вважали, що розпорядок про загальну бранку шкодить їх чести й інтересам. Також і впливові люди в уряді були проти того, щоб „нижчі" верстви служили в війську. Ці „нижчі „верстви, на їх думку, зовсім не надавалися до виконування військової служби.

Зрештою і серед народу розпорядок про бранку викликав зпочатку негодування. У розпорядку вжито неоглядно вислову „жертва крови", а більшість зрозуміла це дослівно, що мусітиме віддати свою кров для народньої оборони. Крім того в тому часі стали кружляти чутки, що багато чужинців приїхало до Йокогами по кров до горівки та фарб: все те разом викликало в багатьох частинах краю спротив проти „жертви крови". Одначе уряд зумів за короткий час дати собі раду і перша бранка до війська дала для японської армії 10 тисяч вояків. Рік пізніше (1872) постійна армія мала вже 36 тисяч вояків і старшин. Перші воєнні хрестини одержали японські вояки у війні проти Китаю (1894—1895).

Дальший розвиток мілітарної сили Японії відбувався звичайним способом; головними інструкторами в ґенеральному штабі та вищій команді стали німецькі старшини, бо військовий німецький вишкіл стрінувся з признанням у військових японських колах, як такий що найбільше надавався до цілей політики Японії.

На велику вже скалю відбулася вогнева проба військових сил Японії, морських і сухопутніх, у 1904—1905 році підчас війни з Росією. Пробу цю перейшла переможно японська армія. Від того часу мілітарна сила Японії росте без упину. Зростові японської армії треба приписати всю японську політику в Азії.

PRESS REPORTS ON UKRAINE AND UKRAINIANS

ROUND THE WORLD IN CLEVELAND

By Theodore Andrica

The Ukrainian Youth League of North America's fifth congress in Cleveland on September 4, 5 and 6 will be the largest gathering of American born Ukrainian young men and women ever held in this country.

The program of the congress includes choral and dancing festivals with the participants dressed in colorful Ukrainian costumes, a peasant fashion show and the dedication of the Ukrainian Cultural Garden.

Eleven committees, composed of Ukrainian youth of Cleveland, under the general chairmanship of John S. Billy of 1937 Buhrer avenue are making arrangements for the congress.

Business sessions of the congress will be held at Hotel Allerton and the Ukrainian National Home, 2255 W. 14th street. Sport events at 9 a. m. Saturday, September 4, will be held on the field of James Ford Rhodes High School.

A "welcome dance" will be held Saturday night at the Ukrainian National Home. The choral and music festival will take place at 11 a. m. Sunday at the Sherwin-Williams Plaza of the Great Lekes Exposition.

The Ukrainian Cultural Garden will be dedicated at 9 a. m. Monday, September 6. A formal dinner dance will close the convention Monday night at Hotel Allerton.

The executive committee in charge of the arrangements consists of John Billy, chairman; John Bilinsky, vice chairman! Miss Victoria Balandi, corresponding secretary; Miss Mary Mural, recording secretary and Miss Olga Bilous, treasurer.

Chairmen of the other committees are Mrs. Stella Paliwoda, registration; Stephen Herman, dancing; Michael Kozub, reception; Joseph Dolney, entertainment; Miss Mary Lew, housing; Miss Mary Mural, publicity; John Muchlo, track and field, John Wolansky, swimming; John Billy, convention book.

The Rev. Fr. Basil Merenkow, pastor of SS. Peter and Paul Ukrainian Greek Catholic Church; the Rev. Fr. Michael Zaparyniuk, pastor of St. Wladimir's Ukrainian Orthodox Church, and John Voloshen of 3024 W. 12th street are members of the advisory board.

(Cleveland Press, Aug. 19, 1937).
Mary Mural.

САНАТОРІЯ ДЛЯ ЛІНИВИХ.

По французькім південнім побережжі, на рівієрі, заложили два роки тому анґлійську санаторію під назвою „Нічия Держава". Сама анґлійська назва вказує, що санаторія призначена для анґлійців та американців. І справді санаторія має постійно американських та анґлійських гостей, які приїжджають там лікуватися.

Річ у цьому, що вони самі не знають своєї недуги, але з санаторії виходять „вилікувані". Їхнім „лікарем" є пані Валянґ, яка з медициною не мала нічого спільного, але яка мала голову на карку і пізнала, що тим „хорим" бракує. А саме пані Валянґ знайшлася внаслідок спекуляції мужа в прикрім матеріяльнім положенні. З розпуки її муж застрілився. Вона сама виїхала за позичені у приятельки гроші на рівієру. Тут один багатий хорий мешканець шукав доглядачки. Пані Валянґ зголосилась у цього американця і переконалася, що він хорий з безділля. По двох місяцях американець був зовсім здоровий і просив паню Валянґ, щоб заложила санаторію і лікувала недужих, таких як він. Пані Валянґ взялася до діла. Заложила санаторію, де її пацієнти від ранку до ночі мусять працювати фізично, це є рубати дрова, возити землю в огороді і т. д. Очевидно, що, змучившись цілоденною працею, не мають часу думати про уроєні недуги. Правдивих хорих пані Валянґ не приймає, тільки ріжних розніжнених життям міліонерів та неробів, на яких інші працюють. Так пані Валянґ, яка каже собі солоно платити, збиває гроші на праці своїх пацієнтів, які збили теж гроші на праці інших, а самі розхворілися з лінивства.

Похвала.

— Чи це мило добре?

— О, дуже добре! Дуже видатне! Можна ним митися раз на чотири дні.

—o—

— Ти заручився? Закохався?

— О, не маю слів, щоб висловити мої почування!

— То може буде тобі лекше висловити їх у числах?

З ІСТОРІЇ ШТУЧНИХ МОВ

Латина мовою науки.

Першою штучною мовою була без сумніву латинська мова. Причиною того було те, що римляни володіли тоді над усім відомим світом. Вони накинули значній частині Европи свою цивілізацію, зуміли теж накинути свою мову. І це зовсім зрозуміле. Традиція причинилася до того, що латинська мова була ще століттями спільною мовою людей науки, аж до часів Відродження в XV. столітті. Тоді до голосу приходять народні мови і появляються перші наукові твори писані „лінґва вольґаре" (народньою мовою).

Перевага французької мови.

І знову один нарід здобуває рішальну перевагу в Европі. Не завоюваннями, як римляни, а своєю літературою, мистецтвом, наукою. Це була Франція. Міжнародні трактати, давно списувані латинською мовою, тепер — від 1714 р. — зладжують французькою мовою. Французька мова так точно обнята правилами, така ясна, а рівночасно — саме завдяки тим своїм прикметам — так дуже поширена в Европі, що заслугує зовсім на назву універсальної, загальнолюдської мови. Так писав Антоан Рівароль у 1784 році у відповідь на конкурс берлінської академії.

— Сір, сосіяль, резонабль, се не плі ля лянґ франсе, се ля лянґ імен.

У XIX. столітті ця перевага французької мови вже заломлюється; на арену виступає анґлійська мова, якої, як рідної мови, вживає 170 міліонів людей.

Ця „міжнародність" живих мов — зазнала її також італійська мова в XVI. столітті, еспанська в XVI. і XVII — звязана тісно з історичними подіями і лише вона має реальні основи.

Перша штучна мова.

Перший помисл штучної мови завдячуємо раціоналістичним струям у фільософії вже в XVII. столітті. Зідентифікували тоді мову з льоґікою; думали, що думку можна розложити на цілу низку елементів, так як у математиці, й на тій основі створити штучну, „досконалу" мову. Таку думку піддав Рене Декарт у 1629 році, займався тим Ляйбніц і інші. Така мова була відразу фільософічною системою. Були такі, що хотіли створити мову з музичних нот. Була це т. зв. мова „Сольресоль" Й. Ф. Судра. „Місі" в тій мові значить „добрий вечір", „ляфалямі" — „ґеометрія" і т. д.

Поважніші помисли повстають щойно в XIX. столітті. На першому місці стоїть воляпік, винайдений в рр. 1879—1880 німцем Іваном Мартином Шляєром. Мова ця здобула навіть багато тисяч прихильників у всьому світі, одначе внутрішні непорозуміння та суперечки довели після 10 літ до того, що зовсім закинули цю „світову мову".

Тоді саме появилася граматика нової мови, есперанта, що її уложив д-р Заменгоф, який підписався псевдонімом Доктор' Есперанто, що значить: доктор, повен надії. Отже до тієї мови привязував Заменгоф великі надії та надав їй таку назву.

Есперанто.

Це безперечна правда, що есперанто найпростіша та найлекша штучна мова. Ось кілька прикприкладів: Всі іменники кінчаться на „о" (патро, кафо), всі прикметники на „а" (верда, ама), всі дієіменники на „і" (ляворі, амі). І так: амі (любити), „амо" (любов), „ама" залюблений, „аме" (любовно) і т. д. Коріні (первні) слів узято головно з латинської мови та з романських мов. Є теж слова ґерманського і словянського походження. Основою було приймати слова, які стрічаються в найбільшій кількості европейських мов.

Видали по есперантськи яких 5,000 книжок (оригінальних і перекладних), видають щось 80 часописів.

Нові мови із суперечок.

Кожна штучна мова викликує суперечки в гурті своїх прихильників. Коли творці мови „ідо" не дійшли до порозуміння з есперантистами, опрацювали в 1907—1918. році нову мову під тією самою назвою. Були це: Контіра, Л. де Бофор і славний данський мовознавець О. Єсперзен, автор основної книжки „Growth and Structure of the English Language". О. Єсперзен був неспокійним духом і після нових непорозумінь серед „ідистів" у 1926 році придумав іще одну, нову штучну мову, „новіяль" (Нов Інтернаціональ Оксіліярі Лінґве).

Подібних спроб було в останніх роках XIX. і в перших роках XX. століття дуже багато. Повстали: спелін, діль, бальта, ороа, панкель, етем, лінґва азура (голуба мова) і т. д.

Упрощували латину, нпр. так, що касували деклінацію (відміну). Це нов лятін, пізніше лятіно сіне флексіоне.

Есперанто перетривало 60 літ, коли мода на інші штучні мови проминає по кількох місяцях, а щонайвище літах. Одначе й есперанто не знайшло ширшого пристосування і — можна твердити — ніяка штучна мова не знайде ніколи такого пристосування.

Помічна мова.

Штучна мова малаб бути помічною мовою; це значить, що кожний знає свою рідну мову, а вчиться лише тієї одної чужої мови. Наукові твори, белетристику всіх країв перекладали би цією штучною мовою. До того змагають експеранктисти. Щож сталосяб колиб це здійснилосяб. Це булоб на превелику радість і полекшу тих, що не хотіли вчитись чужих мов. Рівночасно булоб це обниженням культурного рівня всіх народів.

Король Карло V. (що жив у XVI. столітті) сказав: „Кожна людина є стільки разів людиною, скільки чужих мов знає". Король Людвик Филип (що жив у XIX. столітті) сказав: „Хто не знає мов, має хоч-не-хоч (хіба що є ґенієм) недостачі у своїх поняттях. Він (Роберт Піл, анґлійський міністер) не знає французької мови! Отже нічого не розуміє з Франції. Французькі поняття переходять попри нього наче тіні". „Навчитися чужої мови, це значить отворити навстяж вікна на нарід, який говорить тією мовою, на його спосіб життя, праці, думки" (М. М. Грамон, Трете де Фонотск 1933).

Штучна мова буде все наче каліка, а справжня, рідна чи чужа народня мова, це діло Боже.

Хіба вже крайня пора...

До лікаря приходить симпатичний старший добродій.

— Пан доктор пригадують собі мене? Пів року тому я був у пана доктора, лікувався проти ревматизму і пан доктор казали мені вистерігатися всякої вогкости.

— А так, пригадую собі. Ну і що?

— Так, а тепер я думаю... чи не пора мені вже булоб викупатися?

ТАРЗАН І БОГИНЯ МАЇВ. (102)

Тарзан шарпався на всі боки, але своїх могутніх противників таки подолати не міг. Бо в той час, коли одні маянці з цілої сили тримали його руки і ноги, інші закидали довкруги нього мотуз і стягали його кінчини. По кільканайцятьох мінутах Тарзан, могутній пан нетрів, був вязнем маянських садистів. Сумна це була сцена, але правдива.

Постоявши хвилину й відсапнувши з напруженого змагання, маянці штовхнули Тарзана наперед та приказали йому ступати. В короткому часі вони почали усі спускатись до підземного темного коридора. Один з маянців засвітив смолоскип, щоб цілому гуртові освітити дорогу. Підземний коридор викручувався на всі боки. Тарзана дивувала його довжина.

Здавалося, що час тревав дуже довго. Вкінці вони підійшли до масивних камінних дверей, що замикали кінець коридора. Перед дверми були шість маянських сторожів, убраних у дивні однострої. Один з провідників підійшов до сторожів і шепнув доманданттові щось на вухо. Командант, не відповідаючи нічого, приказав відчинити двері.

З дивним зворушенням Тарзан переступив поріг камінних дверей. Пройшовши малий передпокій, він враз зо своїми сторожами увійшов у величезну кімнату, прикрашену золотими різьбами. По середині стояв величній трон. На цьому троні сиділа біла дівчина захоплюючої краси. Побачивши Тарзана, дівчина усміхнулась усміхом, що відбивав жорстокість.